

Impacient, tanca els ulls i obre la boca. Els seus llavis, delerosos, acullen la gerra amorosint-la amb urgent passió. Alça el colze. L'aigua davalla... vessa... cau! Alça el colze més i més amunt! L'aigua li inunda les genives, l'amara, el reconforta. I engoleix... i engoleix... i engoleix! "Mai no em cansaré", pensa. "Mai no em cansaré! Mai!".

L'aigua, com un fil de plata escadusser, s'escola a través de les commissures dels llavis i es capbussa en el mar pilós d'una barba grisa; barba curosament retallada al capdamunt d'una gorgera majúscula, impressionant, blanca com un toll de llet que anella, sense cap mena de dubte, el que ha de ser un coll fibrós i escanyolit...

Escanyolit i fibrós...

... ancià.

Ell, l'ancià de la gorgera blanca, té seixanta-set anys, un posat gentil i altiu, i una set espantosa.

--Miguel!

S'ha obert la porta. Han grinyolat les frontisses. L'ombra i la veu d'un cavaller inunden l'estança. L'estança és ampla i lluminosa; fusta de roure, parets blanques, llibres, papers...

--Miguel --crida el nouvingut--, t'he de dir una cosa!

Aquest cavaller, el qual tot just ara entra amb el barret a la mà, abillat amb gipó fosc, camisola crua, mitges ajustades, calces i bragueta prominent, duu en el seu rostre, a banda dels senyals inequívocs solcats per la salabor del cansament i la fatiga, l'expressió ferotge i el gargot fecund de dolor d'aquell que es plany per haver de retenir en un racó del cor, ben a la vora de l'ànima, l'ardor d'una notícia que prega al cel poder albirar la llum.

En Miguel, l'ancià de la gorgera blanca com un toll de llet, deixa la gerra a sobre de la taula. S'eixuga els llavis amb un mocador de fil i somriu mentre es gira molt lentament.

--Ginés! Ja has tornat del teu viatge? O ets pas un fantasma d'aquell que partí?

--Miguel, prompte has de saber que...

--Tranquil, Ginés! Seu. Asserena't. Sabré tot allò que creguis que he de saber; abans, però...

--Miguel, escolta, si us plau! Acabo d'arribar i no et pots imaginar que...

--Vols aigua, Ginés?

--No! Després, Miguel. Ara em cal dir-te que...

--Doncs jo no faig altra cosa que beure aigua constantment. T'has fixat en el meu ventre? Guaita! Què et sembla?

--Miguel, quan m'estava a la cort de l'arquebisbe de Tarragona, en el castell de Constantí...

--He anat a molts metges. I saps què m'ha dit un? Que la meva orina és dolça com la mel! Vatua l'olla! I jo que sempre he pensat que amb els anys et tornaves insubstancial, aspre i eixut, insípid com la mort, al cap i la fi! I no pas melós i...

--Miguel, per la nostra amistat, et prego que m'escoltis d'una vegada!

El cavaller ha posat la seva mà a sobre de l'espatlla d'en Miguel.

Silenci.

Ambdós gentilhomes es miren de fit a fit.

En Miguel somriu; en Ginés no.

--"Forse altri canterà..." --diu en Ginés--. I així ha estat, Miguel.

En Miguel somriu amb un somris candorós i amable. S'atansa a la taula i agafa de nou la gerra.

--I jo només tinc set, Ginés. Com són les coses. Jo m'aprofito de l'aigua per apaivagar la meva set de vida, i, en canvi, n'hi ha d'altres que s'aprofiten de mi per mirar de veure-hi clar i sobreviure a les seves tenebres. Potser els hauríem de fer tastar la meva orina. Tu què creus, Ginés?

--Sigui com sigui, Miguel, el cavaller de la trista figura, el Quixot cavalca de nou!

--I ho fa... "con miglior plettro", potser?

En Ginés resta immòbil observant com el seu interlocutor, sense desfer els somris, s'amorra a la gerra i comença a beure amb entusiasme; amb amable i fervorós entusiasme.

--Miguel, vols saber qui ha estat l'infame?

En acabar de beure, en Miguel torna la gerra a sobre de la taula.

--No.

A sobre de la taula, ara mateix, a banda de la gerra, els llibres, els fulls en blanc, els fulls escrits, els gargots, l'assecant, el tinter i la ploma, s'hi pot veure

com dansen els capcirons bellugadissos dels dits de la mà d'en Miguel; de la seva única mà.

--Però, Miguel, aquest home...

Els dits d'aquesta única i virtuosa mà d'en Miguel han deixat de colpejar la fusta i ara tusten, amb delicada energia, els llavis d'en Ginés.

--I dius que ha estat a Tarragona on l'Alonso Quijano ha sortit en cerca de noves aventures?

Els dits fugen i deixen que els llavis, ara sí, puguin moure's i parlar.

--En el castell de l'arquebisbe Joan de Montcada. Jo anava amb la comitiva del marquès d'Almazán, i cada nit, només per distreure les senyores del virrei i a tots nosaltres, el mateix autor, en presència de l'arquebisbe, ens en llegia un capítol. Però encara no s'ha estampat, Miguel; tot i que l'aprovació de la censura i la llicència d'impressió no trigaran pas gaire, som molt pocs els que sabem quines són les noves aventures del fals Quixot.

En Miguel observa el semblant del seu interlocutor. Els ulls; observa atentament els ulls. Són uns ulls petits i foscos, eixuts! Uns ulls de presagi, de fosc i insondable presagi. Assedegats! Són uns ulls assedegats.

--He sentit dir que a Tarragona hi ha una aigua de poders miraculosos que brolla d'uniques cisternes subterrànies d'abast profundíssim i d'origen incert; en saps res, tu, d'això, Ginés?

--Però Miguel, hauries de fer-hi alguna cosa!

--Fóra bo tastar aquesta aigua, sí; tens raó, Ginés. No en va, al segle primer fou guarit amb ella el mateix Cèsar August. Però som a l'any 1614 i de moment m'acontento que t'asseguis aquí, al meu costat, i em contis, fil per randa, allò que sentires dir d'un fals Quixot, nit rere nit, en el castell de l'arquebisbe Joan de Montcada.

Ara sí, en Ginés accepta la gerra que li atansa en Miguel.

Beu; en Ginés beu.

S'escura la gola; en Ginés s'escura la gola.

Diu:

--És, doncs, i perdona'm, Miguel, en un indret de la Manxa...

.....

Carros, mules, cavalls, tartanes, crits, veus, abraçades, passatgers que pugen, passatgers que baixen, equipatges amunt, equipatges avall, fardells,

paraigües, bosses i...

Un bagul.

Un bagul!

Petit i rabassut, de color rogenc, aquell bagul estava guarnit amb infinites i lluents incrustacions de zenc que li donaven un aspecte poc formal i circumspecte. Era un bagul desconsiderat, joglaresc, entremaliat... gairebé buf. Era un bagul propi d'un encisador de serps, d'un fetiller, d'un nigromant entabanador de places i tavernes. Era un bagul que alletava la curiositat, la intriga, les ganes d'obrir-lo.

Les ganes d'obrir-lo!

Molt matusserament, aquell petit objecte, nouvingut a la diligència, mirava de passar desapercebut, mig amagat al dessota d'una capa de llana fosca i gruixuda, amb la intenció d'assolir el compartiment de primera sense ser vist per ningú.

Per ningú!

Però molt i molt matusserament.

Dels vint seients d'aquell compartiment, n'hi havia divuit que estaven ocupats, així doncs, l'home, que va entrar sense fer gens ni mica d'enrenou, no va haver d'escollir on acomodar el seu preuat tresor i la seva tènue còrpora anciana, ja que els dos seients que restaven lliures es trobaven l'un al costat de l'altre.

Deixà el bagul "assegut" en el que hi havia més a la vora de la finestra i el cobrí de seguida amb la capa i el barret. S'instal·là llavors al seu costat i donà un cop d'ull a l'entapissat de les parets, al sòl de fusta, als rostres cansats i inexpressius de la resta de passatgers, al baf dels vidres, a les seves mans petites i delicades, al plec dels pantalons, a les restes de fang que duia enganxades a les sabates, a les busques d'un rellotge de plata que s'havia tret de l'armilla, al seient del seu costat, al seu barret, a la seva capa, al volum que el seu barret i la seva capa cobrien...

... al tresor; al seu preuat tresor.

Minuts després, quan la diligència reprengué de nou la marxa, l'home va somriure als dos passatgers, marit i muller, asseguts tot just al seu davant.

Semblava haver-ho fet mecànicament, sense pensar-s'ho, sense inserir en aquell gest cortès cap intenció premeditada amb la qual volgués mostrar un interès fàctic d'encetar una conversa amb ells; però, al cap i a la fi, ho havia fet. I, malgrat que era evident que ho havia fet per celebrar la posta en marxa del comboi, no va tenir altre remei que atènyer-se a les conseqüències d'aquell acte involuntari.

--Aneu molt lluny, senyor?

Aparentaven un matrimoni de pagès, d'aquells que, de tan farts com estan de rals, més miren de dissimular-ho. El marit, de cara eixuta i nas llarg, duia un vestit de sastre, sargit de verola borda aquí i allà, i un inadequat bastó de banús amb un dolcíssim puny de vori. La mestressa, que no lluïa cap joia ni ornament preciós, era rabassuda i flonja com una lloca, portava un mocador de festa major al cap i un abric gairebé transparent de tan usat com es veia. Les sabates, però, noves de trinca les duïen tots dos.

--Dic si aneu molt lluny, senyor?

--Què?

--Nosaltres anem al Perelló, i vostè?

--Al Perelló? --féu ell amb sorpresa--. Però també para al Perelló aquest coi de diligència?

La veu de l'ancià sonava un xic musical i festiva; a cavall entre l'estridència d'un gambirot personatge de guinyol i l'histerisme d'un foll professor d'escola.

--Totes hi paren, senyor --respongué, amb aparent orgull, el pagès--. L'hostal del Plater atrau tots els carruatges.

--Vaja, doncs sí que anem bé!

--No heu estat mai al Perelló, senyor?

L'home, que ni de bon tros estava per xerrameca, va haver d'improvisar:

--Com?... Ah, sí! De passada hi he estat uns quants cops, suposo.

--Venim de València, sap? --intervingué llavors la pagesa, fins ara testimoni de la conversa i dels sotrats del trajecte.

--Mira que bé.

--El nostre fill hi té un magatzem de cordes i teixits de pita --es vanà la dona, tot posant uns ulls voraços que amenaçaven de poder abastar tres quarts i mig de

món--. N'és l'amo, sap?

--Sort té el seu fill, senyora; no ho dubti.

--El nostre xic vol que anem a viure amb ell --féu, no menys tibet, el pagès--.

Però la meua dona diu que no hi estaria tranquil·la, en una ciutat tan gran. Oi, Matilde?

La dona mirà el seu marit de cua d'ull sense donar-li pas cap resposta i, tot seguit, adreçà la veu i l'esguard vers l'ancià estoic i impassible que els escoltava amb desgana.

--Heu estat mai, a València, senyor?

--No.

--Bonica com poques, però més perillosa i imprevisible que cap!

--Matilde, que en fas un gra massa, dona! --va recriminar-la el seu home.

--Vatua l'olla! Ves si no! --féu ella, sense ni tan sols mirar-lo. I, preocupada només per atendre l'ancià, corrugà les celles i el nas per donar més misteri a les següents paraules--: Vostè sap qui és Lo Vermell, senyor?

Llavors, curiosament tot just llavors, la diligència trontollà més del compte i, a conseqüència d'aquell sobtat ensurt, el garbuix de veus indiscriminades que omplien aquell compartiment se silenciaren a l'uníson.

--No --sospirà l'ancià, immers encara en els darrers tremolors d'aquell sotrac ferreny--. No ho sé pas, senyora.

--Ai, coi! I d'on veniu vós, que no ho sabeu encara?

La resposta de l'ancià fou només un somris tibet i colpidor com la corda d'un cadafal.

--De debò que no ho sabeu? --demanà el pagès, mirant-lo com qui veu una aparició en la fosca de Tots Sants.

--Ho hauria de saber, potser? --gemegà l'espectre.

--Clar!

--I tant que ho hauria de saber, senyor!

--I per què?

L'home i la dona, el pagès i la pagesa, el marit i la muller, s'ullaren l'un a l'altre per trobar resposta en llur complicitat. Ell, però, només ensopegà amb la fesomia d'un rostre magre, d'ulls caòtics i llavis desdibuixats que no sabia

atendre el seu requeriment; ella, a l'igual d'ell, no trobà ni mitja paraula per poder ser escoltada en aquella cara bruna i clivellada, de galtes mal afaitades i nas gegantí.

--A veure --digué l'ancià amb paupèrrima condescendència fruit del desconcert d'aquella parella--. Qui és aquest home tan famós, del qual no tinc ni la més remota idea, si es pot saber?

--Un monstre! --bramà el pagès, sense donar temps al temps.

--Un monstre i un criminal! --de seguida, matisà ella--. Un dimoni que no s'atura al davant de res i de ningú!

--Sí, al davant de res i de ningú!

Amb un somrís mofeta i amb els dits d'ambdues mans trenats els uns amb els altres a sobre del seu ventre llis, còncav, gairebé cadavèric, digué l'ancià:

--Evidentment. Així és com ha de ser.

--Que què?!! --digueren tot just alhora, i amb força sorpresa, les dues veus conjugals--. Que així és com ha de ser?!!

L'ancià va fer encara més ostensible el seu amplíssim somrís, sense adonar-se que amb ell s'obria una petita escletxa en l'hermetisme sota el qual mirava de mantenir-se distant. Aquella subtil ganya, còmica i sorneguera, l'obligava llavors a immiscir-se en una conversa de la qual ni tan sols considerava que en pogués treure cap profit.

--El que vull dir, senyors meus, és que un criminal de debò no s'ha d'aturar al davant de res i de ningú. I, si és veritat que aquest tal Vermell...

--Lo Vermell! --va interrompre la dona.

--Sí, Lo Vermell! --ratificà l'home.

L'ancià corrugà les celles i, apujant el to de veu, digué:

--A veure si ens entenem, senyors meus: Lovermell? O, Lo? I després Vermell?

Una vegada més, s'ullaren l'un a l'altre, l'home i la dona. De nou, el pagès i la pagesa no trobaren cap resposta en el seu intent de mútua col·laboració. Altre cop, marit i muller digueren tots dos alhora:

--Que què?!!

Era evident que no havien percebut cap mena de diferència.

L'ancià estossejà un parell de cops i s'engolí un suposat gargall que li havia inundat la boca. La diligència, mentrestant, avançava molt i molt lentament.

Encara plovia. Encara feia fred.

L'ancià ho intentà de nou:

--Lo... Vermell?, com podria haver estat Lo... Roig, o Lo... Verd, o Lo... Blau. És així com es diu el vostre malfactor? Lo... Vermell? I no pas Lovermell?

Ni la més remota diferència.

Ni la més remota!

--Sííí... clar. És així, sííí. Oi que sí, Matilde?

--I tant, Manel. I tant que és així com diu el senyor.

Van mirar-lo com si no el volguessin veure. I, en veure'l, el van voler tornar a veure tal i com l'havien vist abans, quan encara no s'havia encaparrat a enredar la troca i quan encara era un vellet insignificant amb qui poder fer safareig i draps bruts la resta del camí, però, malgrat la bona voluntat que hi posaren, aquella visió se'ls va resistir completament.

Borrós, doncs, l'ancià, i borroses les seves paraules, el pagès s'avingué a dir:

--No ens faci cas a nosaltres, que és així tal i com ho diu vostè; no ens faci cas a nosaltres.

L'ancià els fità severament i somrigué de nou, ara, però, amb indulgència.

--Entesos --digué--. Per tal, he d'entendre que Lovermell no, oi?

No hi va haver resposta, no. Només un lleugeríssim i bessó moviment de testes, provocat segurament pel vaivé del comboi, que l'ancià, sortosament, va interpretar com una afirmació.

--Doncs com els deia, senyors, si aquest Lo Vermell és un criminal de debò, amb cara i ulls, és evident que no s'aturi al davant de res i de ningú! És lògic que així ho faci. Oi que ara m'entén, senyora, per què li he dit abans que era evident?

Va dubtar uns segons, només un segons, els precisos per rebre la intervenció d'un nou sotrac en la marxa que la va ajudar a decidir-se:

--Sííí, clar. Però... però és molt dolent, sap?

--Vatua! Això també és evident, senyora. Si no, no seria pas un criminal.

--Ja, però...

--Però què? A veure, senyors meus --digué l'ancià, tot decidit a fer-la petar ja de valent--, conteu-me quina n'ha fet aquest criminal. Sóc tot orelles.

--Diuen que n'ha fet una de molt grossa! --engegà, més aviat amb un bram de

bèstia que no pas amb paraules, el pagesot.

--Tremenda! --refermà la dona, servint-se d'un posat de comèdia de mocador.

--Grossíssima!! Pensi que, de tan grossa com l'ha fet, han posat preu al seu cap, fins i tot!

--Coi! I quina n'ha fet?

--Doncs... diuen que... una de molt grossa! No és així, Manel?

--Sí, molt i molt... grossíssima!

--Com de grossa, senyors meus?

--Molt!

--Sí, molt! Moltíssim! Pensi que tota València està de potes enlaire per enxampar-lo! No hi ha barri ni carrer on pugui anar ànima tranquil·la sense sangllaçar-se. Tothom té por! Però tothom, i mira que n'hi ha, de gent, a València!

--Però de què tenen tanta por?

--Vatua, de Lo Vermell! --crijà la dona--. Us sembla poc, senyor meu?

--I què temen en aquest home? Què els fa por? Què els pot fer?

--De tot! Oi, Matilde? Diuen que de tot!

--Sí! Diuen que és capaç de tot! Així que, vostè mateix, si han de tenir-li por o no.

--"Diuen"? --féu l'ancià--. Només sabeu dir-me això. I qui són aquests que ho diuen?

--Tothom! Tothom ho diu, senyor!

--Tothom diu què?

--Doncs que... Que dallonses, home! Oi, Matilde? Que Lo Vermell pot aparèixer en qualsevol moment i...

--I malament rai, sí! Déu ens en guard, si apareix en qualsevol moment! No hi vull ni pensar.

L'ancià va restar uns segons en silenci. Semblava ensumar que hi havia massa pa i poc formatge en aquell berenar de sedassers; finalment, deixà caure, amb sis pams i mig d'arrogància:

--Senyors, no hi ha res més encomanadís que l'hiperbòlic! I vostès han sentit tocar campanes, però, de missa, res de res.

--Res de res, sí --respongué el pagès a les beceroles--, potser teniu raó en això de l'Hiperbòlic aquest, però si ell visqués a València segur que també en

tindria, de por. No és així, Matilde?

--Anem a missa cada diumenge, senyor! Però el més fotut de tot és que Lo Vermell, a hores d'ara, pot estar ja en qualsevol lloc! Allí on un menys se'l pugui imaginar pot aparèixer de sobte.

--Com ara on? --demanà l'ancià.

--Com ara a tot arreu, ves!

--Com ara al Perelló, també?

Instintivament, la pagesa féu el senyal de la creu i el pagès fermà el bastó amb força.

Amb molta força!

Silenci.

L'ancià començava a passar-s'ho bé amb aquella doble demostració d'incultura, superstició i ingenuïtat. Era, més aviat, un paó, aquell ancià; un paó disposat a menjar pagesos sense témer el Nadal.

Massa bé, sí.

Massa paó per a aquells pobres infeliços.

Massa lluny, el Nadal.

--Com ara on? A veure, senyors del Perelló que teniu un fill a València, com ara on? On pot amagar-se aquest criminal que tanta i tanta por, "diuen", que fa?

No tan lluny, potser.

No tan lluny Nadal.

--Com ara aquí, entre nosaltres --vaig dir jo, instants abans que la diligència s'aturés de cop i volta.

... de cop i volta.